

Προκόπιος Παυλόπουλος: «Η Συνθήκη της Λωζάνης και το ζήτημα των Μειονοτήτων»

Αλεξανδρούπολη, 23.5.2025

Σε ομιλία του στην Αλεξανδρούπολη, με θέμα «*Η Συνθήκη της Λωζάνης και το ζήτημα των Μειονοτήτων*», στο πλαίσιο του Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου «*ΤΡΑΥΜΑ – Το Συλλογικό Τραύμα και οι Ψυχοκοινωνικοί Παράγοντες*» που συνδιοργάνωσαν η Ένωση Πολιτιστικών Φορέων Έβρου (Ε.ΠΟ.Φ.Ε.) και το «*Διεθνές Κοινωνικο-Παιδαγωγικό Forum Αλεξανδρούπολης*», ο πρώην Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Ακαδημαϊκός και Επίτιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής του ΕΚΠΑ κ. Προκόπιος Παυλόπουλος επισήμανε, μεταξύ άλλων, και τα εξής:

«Πρόλογος

Αποτελεί πλέον αδιαμφισβήτητη ιστορική αλήθεια το γεγονός ότι ο Ελευθέριος Βενιζέλος, με το κορυφαίο πολιτικό του ήθος και το εμβληματικό διεθνές κύρος του διαδραμάτισε καταλυτικό, κυριολεκτικώς, ρόλο ως προς την διατύπωση και την τελική σύναψη της Συνθήκης της Λωζάνης, συμμετέχοντας στην Συνδιάσκεψη της Λωζάνης μεταξύ 1922 και 1923. Επισημαίνεται -για πολλοστή φορά λόγω της απaráδεκτης διαχρονικής «*αναθεωρητικής*» τουρκικής τακτικής- πως η Συνθήκη της Λωζάνης ισχύει και θα ισχύει στο ακέραιο, δοθέντος ότι από την ίδια της την θεσμική φύση και υπόσταση δεν είναι δυνατό νομικώς να αναθεωρηθεί.

Α. Με «*καίνουσες*» ακόμη τις Εθνικές μας πληγές από την Μικρασιατική Καταστροφή και την φρικτή Γενοκτονία του Ελληνισμού της Μικράς Ασίας, η τριμελής ηγεσία της Επαναστατικής Επιτροπής -η οποία, στο μεταξύ, είχε αναλάβει τις τύχες του Τόπου υπό συνθήκες έκτακτης ανάγκης- που αποτελούσαν οι συνταγματάρχες Νικόλαος Πλαστήρας

και Στυλιανός Γονατάς και ο υποπλοίαρχος Δημήτριος Φωκάς, απευθύνθηκε στον Ελευθέριο Βενιζέλο, ο οποίος τότε βρισκόταν στο Παρίσι. Βάζοντας, ως αυθεντικός πολιτικός Ταγός και πραγματικός Πατριώτης που «*επιστρατεύεται*» κάτω από εξαιρετικά κρίσιμες συνθήκες, στο περιθώριο την πικρή εμπειρία του εντελώς πρόσφατου παρελθόντος, ο θριαμβευτής της Συνθήκης των Σεβρών της 10^{ης} Αυγούστου 1920 και ουσιαστικός διαμορφωτής της, σύμφωνα με αυτήν, «*Ελλάδας των δύο ηπείρων και των πέντε Θαλασσών*» δέχθηκε, ανεπιφυλάκτως, να εκπληρώσει εκ νέου το Εθνικό Χρέος του για την «*ανασύνταξη*» της υπό κατάρρευση Πατρίδας. Δίχως ψευδαισθήσεις, αλλά με τον υπερήφανο και ανεπιτήδευτο ρεαλισμό μεγάλου ηγέτη, ο Ελευθέριος Βενιζέλος προσήλθε επικεφαλής της Ελληνικής Αντιπροσωπείας στην Συνδιάσκεψη της Λωζάνης για να περισώσει ό,τι ήταν δυνατό από το υπό διάλυση, άλλοτε λαμπρό, «*οικοδόμημα*» της Συνθήκης των Σεβρών.

Β. Καθ' όλη την διάρκεια της Συνδιάσκεψης της Λωζάνης, από την 1^η Νοεμβρίου 1922 έως την 24^η Ιουλίου 1923, ο Ελευθέριος Βενιζέλος «*ξεδίπλωσε*», με μεγάλη διεθνή απήχηση, το κύρος του, τις γνώσεις του και ιδίως τις εμπειρίες του για όλα τ' «*ανοικτά μέτωπα*» της Ελλάδας. Μ' έμφαση στα ζητήματα των συνόρων μας, των Νησιών του Αιγαίου, της αποτελεσματικής προστασίας του Πατριαρχείου, της αντίκρουσης των περί πολεμικών αποζημιώσεων εξωπραγματικών τουρκικών αξιώσεων και του ολοκληρωμένου καθορισμού του νομικού καθεστώτος των Μειονοτήτων στην Ελλάδα και στην Τουρκία αντιστοίχως. Καίτοι η επιτυχία του Ελευθερίου Βενιζέλου ήταν, υπό τις τραγικές περιστάσεις της εποχής, οφθαλμοφανής, ο ίδιος απέφυγε κάθε θριαμβολογία, με πλήρη επίγνωση ότι ο «*γολγοθάς*» δεν είχε τελειώσει για την Πατρίδα. Ενδεικτικό είναι ότι αμέσως μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης, την 24^η Ιουλίου 1923, μεταξύ της Ελλάδας, της Τουρκίας και των Συμμάχων, ο Ελευθέριος Βενιζέλος τηλεγράφησε στους Νικόλαο Πλαστήρα και Στυλιανό Γονατά: «*Ευχαρίστως αγγέλω υμίν ότι σήμερα, μεταμεσημβρία, εις την*

μεγάλην αίθουσαν του Πανεπιστημίου Λωζάννης, υπεγράφη η Συνθήκη της Ειρήνης μετά πασών των σχετικών συμβάσεων, δηλώσεων και πρωτοκόλλων. Η Συνθήκη αυτή, συναφθείσα μετά την Μικρασιατική Καταστροφήν, δεν σημαίνει, ατυχώς, Ελληνικόν θρίαμβον. Αλλά η Επανάστασις δύναται να είναι υπερήφανος ότι αναδιοργάνωσασα Εθνικόν Στρατόν έδωκε τα μέσα εις την Αντιπροσωπείαν της να επιτύχη την συνομολόγησιν εντίμου ειρήνης, ήτις επιτρέπει εις την Ελλάδα να επιστρέψη εις τα έργα ειρήνης και να αφοσιωθή εις το έργον της εσωτερικής περισυλλογής.»

I. Οι περί των Μειονοτήτων στην Ελλάδα και στην Τουρκία ρυθμίσεις των διατάξεων της Συνθήκης της Λωζάνης

Η περαιτέρω ανάλυση θα επικεντρωθεί, πρωτίστως, στο ζήτημα Μειονοτήτων εντός των ορίων της Ελλάδας και της Τουρκίας, σύμφωνα με τις διατάξεις της Συνθήκης της Λωζάνης. Και στο σημείο αυτό διευκρινίζεται, ευθύς εξ αρχής, ότι το σημαντικότερο επίτευγμα του Ελευθερίου Βενιζέλου ήταν εκείνες οι ρυθμίσεις της Συνθήκης της Λωζάνης, οι οποίες καθορίζουν ότι η μεν Μειονότητα στην Ελλάδα είναι Θρησκευτική, ήτοι Μουσουλμανική, ενώ η Μειονότητα στην Τουρκία είναι Εθνική, ήτοι Ελληνική. Και με δεδομένο ότι, όπως η Ελλάδα -και όχι μόνο- έχει καταστήσει *urbi et orbi* σαφές, από την ίδια την νομική φύση της η Συνθήκη της Λωζάνης δεν καταργείται ούτε αναθεωρείται, περαιτέρω συνάγεται, με σαφήνεια, πως οι διατάξεις της ισχύουν και θα ισχύουν, στο ακέραιο, μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών, άρα και έναντι της Τουρκίας. Αυτή δε η διαρκής και αδιάλειπτη ισχύς της Συνθήκης της Λωζάνης επιτρέπει, ανά πάσα στιγμή, να κριθούν αλλά και να συγκριθούν, αντιστοίχως, η στάση της Ελλάδας καθώς και η στάση της Τουρκίας ως προς την εφαρμογή της, από την έναρξη της ισχύος της έως σήμερα.

A. Η Σύμβαση της 30^{ης} Ιανουαρίου 1923 περί ανταλλαγής των Ελληνικών και Τουρκικών πληθυσμών και οι έννομες συνέπειές της ως προς το ζήτημα των Μειονοτήτων

Της Συνθήκης της Λωζάνης προηγήθηκε, πάντοτε στο πλαίσιο της κατά τ' ανωτέρω Συνδιάσκεψης της Λωζάνης, η Σύμβαση περί ανταλλαγής των Ελληνικών και Τουρκικών πληθυσμών -μετά του σχετικού Πρωτοκόλλου- η οποία υπογράφηκε, μεταξύ της Ελληνικής Κυβέρνησης και της Μεγάλης Εθνοσυνέλευσης της Τουρκίας, την 30ή Ιανουαρίου 1923.

1. Κρίσιμες, ως προς το ζήτημα των Μειονοτήτων στην Ελλάδα και στην Τουρκία, είναι οι διατάξεις της ως άνω Σύμβασης που εμπεριέχονται στα άρθρα:

α) 2, σύμφωνα με τις οποίες: *«Δεν θα περιληφθώσιν εις την εν τω πρώτῳ άρθρῳ προβλεπομένην ανταλλαγήν: α) οι Έλληνες κάτοικοι της Κωνσταντινουπόλεως, β) οι Μουσουλμάνοι κάτοικοι της Δυτικής Θράκης. Θέλουσι θεωρηθῇ ως Έλληνες κάτοικοι της Κωνσταντινουπόλεως, πάντες οι Έλληνες οι εγκατεστημένοι ἤδη προ της 30ῆς Οκτωβρίου 1918, εν τη περιφέρεια της Νομαρχίας Κωνσταντινουπόλεως, ως αὕτη καθορίζεται δια του νόμου του 1912. Θέλουσι θεωρηθῇ ως μουσουλμάνοι κάτοικοι της Δυτικής Θράκης, πάντες οι Μουσουλμάνοι οι εγκατεστημένοι εν τη περιοχή ανατολικῶς της μεθορίου γραμμῆς της καθορισθείσης τῷ 1913 δια της Συνθήκης του Βουκουρεστίου.*

β) 3, σύμφωνα με τις οποίες: *«Οι Έλληνες και οι Μουσουλμάνοι, οι εγκαταλείψαντες ἤδη ἀπὸ της 18^{ης} Οκτωβρίου 1912 τα εδάφη, ὡν οι Έλληνες και Τούρκοι κάτοικοι θέλουσιν αμοιβαίως ανταλλαγή, θα θεωρηθῶσι περιλαμβανόμενοι εν τη ανταλλαγῇ τη προβλεπομένη εν τῷ 1 άρθρῳ.*

γ) 5, σύμφωνα με τις οποίες: *«Υπὸ την επιφύλαξιν των διατάξεων των άρθρων 9 και 10 της παρούσης Συμβάσεως, τα δικαιώματα ιδιοκτησίας και αι απαιτήσεις των εν Τουρκία Ελλήνων ἢ των εν Ελλάδι Μουσουλμάνων, ουδόλως θέλουσι θιγῇ συνεπεία της γενησομένης δυνάμει της παρούσης Συμβάσεως ανταλλαγῆς.*

2. Οι προμνημονευόμενες διατάξεις της Σύμβασης περί ανταλλαγής των Ελληνικών και Τουρκικών πληθυσμών αποτελούν, έκτοτε, αναπόσπαστο τμήμα της Συνθήκης της Λωζάνης, όπως προκύπτει από τις διατάξεις:

α) Του άρθρου 19 της Σύμβασης αυτής, σύμφωνα με τις οποίες:
«Η παρούσα Σύμβασις θα έχη το αυτό κύρος και την αυτήν ισχύν έναντι των ὡδε Υψηλῶν Συμβαλλομένων Μερῶν, ὡσεὶ περιλαμβάνετο αὕτη ἐν τῇ Συνθήκῃ Εἰρήνης, ἥτις θέλει συναφθῇ μετὰ τῆς Τουρκίας. Ἡ ισχύς ταύτης ἀρξεται ἀμέσως μετὰ τὴν επικύρωσιν τῆς εἰρημένης Συνθήκης παρὰ των δυο ὑψηλῶν Συμβαλλομένων Μερῶν».

β) Του άρθρου 142 της Συνθήκης της Λωζάνης, σύμφωνα με τις οποίες: *«Ἡ συνομολογηθεῖσα τὴν 30^{ην} Ἰανουαρίου 1923 μετὰξὺ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας εἰδικὴ Σύμβασις περὶ ανταλλαγῆς των ἐλληνικῶν καὶ τουρκικῶν πληθυσμῶν θα ἔχῃ μετὰξὺ των δύο τούτων Υψηλῶν Συμβαλλομένων Μερῶν τὴν αὐτὴν ισχύν καὶ κύρος, ὡς εἰς περιλαμβάνετο ἐν τῇ παρούσῃ Συνθήκῃ».*

B. Ἡ γραμματικὴ καὶ τελεολογικὴ ἐρμηνεῖα των διατάξεων τῆς Σύμβασης τῆς 30ῆς Ἰανουαρίου 1923 περὶ ανταλλαγῆς Ἑλληνικῶν καὶ Τουρκικῶν πληθυσμῶν καὶ τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάνης, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα των Μειονοτήτων

Από την γραμματικὴ καὶ τελεολογικὴ ἐρμηνεῖα των διατάξεων του άρθρου 142 τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάνης, οἱ οποίες καθιστοῦν ἀναπόσπαστο μέρος τῆς καὶ τῆς ρυθμίσεις των διατάξεων των προμνημονευόμενων ἀρθρῶν 2,3 καὶ 5 τῆς Σύμβασης περὶ ανταλλαγῆς Ἑλληνικῶν καὶ Τουρκικῶν πληθυσμῶν τῆς 30ῆς Ἰανουαρίου 1923, συνάγεται, καὶ μάλιστα ἀνενδοιάστως, ὅτι:

1. Οἱ διατάξεις αὐτὲς προέβλεψαν, μετὰξὺ ἄλλων, καὶ τὴν ἀνταλλαγὴ των Μειονοτήτων.

α) Με την έννοια της αμοιβαίας μετεγκατάστασης Τούρκων υπηκόων, Ελληνικού Ορθόδοξου Θρησκειύματος, στην Ελλάδα και Ελλήνων υπηκόων, Μουσουλμανικού Θρησκειύματος, στην Τουρκία.

β) Όμως, η Συνθήκη της Λωζάνης εξαίρεσε, ρητώς, από την ρύθμιση αυτή τόσο τους Μουσουλμάνους μόνιμους κατοίκους της Δυτικής Θράκης, όσο και, τους Έλληνες μόνιμους κατοίκους της Περιφέρειας της Κωνσταντινούπολης, των Πριγκηπονήσων και των Περιχώρων, εγκατεστημένων στην Τουρκία προ της 30^{ης} Οκτωβρίου 1918.

2. Εκ τούτων συνάγεται, επίσης ανενδοιάστως, και ότι:

α) Οι Μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης συνιστούν αμιγώς «Θρησκευτική Μειονότητα» και είναι, κατά πάντα, Έλληνες ως προς την ιθαγένειά τους. Επέκεινα:

α1) Αφενός μπορούν να διεκδικήσουν, με κάθε νόμιμο μέσο, την ακώλυτη άσκηση και όλων, ανεξαιρέτως, των δικαιωμάτων που, κατά το Σύνταγμά μας, το Ευρωπαϊκό Δίκαιο και το Διεθνές Δίκαιο, αναγνωρίζονται στα μέλη Θρησκευτικών Μειονοτήτων. Κυρίως δε τα δικαιώματα, τα οποία σχετίζονται με την Θρησκευτική Ελευθερία και την συνακόλουθη απόρριψη κάθε μορφής αντίθετων προς αυτή διακρίσεων που θα μπορούσαν να οδηγήσουν, αμέσως ή εμμέσως, ιδίως σε παραβίαση της αρχής της Ισότητας (άρθρο 4 του Συντάγματος) και των γενικών ρητρών του σεβασμού της αξίας του Ανθρώπου (άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος) και της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητάς του (άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος).

α2) Αφετέρου, όμως, δεν μπορούν να διεκδικήσουν την υπεράσπιση δικαιωμάτων ή έννομων συμφερόντων η οποία, αμέσως ή εμμέσως, θα έθετε εν αμφιβόλω την Ελληνική

ιθαγένειά τους. Πολλώ δε μάλλον δικαιωμάτων ή έννομων συμφερόντων που θα ήταν σε θέση, και πάλι αμέσως ή εμμέσως, ν' αλλοιώσουν την φύση της ως αμιγώς Θρησκευτικής Μειονότητας, προσδίδοντας της χαρακτηριστικά Εθνικής Μειονότητας, π.χ. Τουρκικής Μειονότητας.

β) Οι Έλληνες της Κωνσταντινούπολης, των Πριγκηπωνήσων και των Περικώρων, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στην Τουρκία προ της 30^{ης} Οκτωβρίου 1918, είναι μέλη αμιγώς Εθνικής Μειονότητας. Επέκεινα, το Κράτος της Τουρκίας:

β1) Δεν νομιμοποιείται, κατ' ουδένα τρόπο, να τους απαγορεύει, αμέσως ή εμμέσως, την καθ' οιονδήποτε τρόπο επίκληση της Ελληνικής τους καταγωγής και την υπεράσπιση των κάθε είδους δικαιωμάτων ή και έννομων συμφερόντων, τα οποία συνδέονται, καθ' οιονδήποτε τρόπο, με την ως άνω επίκληση.

β2) Επίσης δεν νομιμοποιείται, και πάλι κατ' ουδένα τρόπο, να προβαίνει, με απώτερο σκοπό την «στόχευση» της Ελληνικής τους καταγωγής, σε διακρίσεις ή, a fortiori, σε διώξεις εις βάρος τους κατά την άσκηση των κάθε είδους δικαιωμάτων, τα οποία τους αναγνωρίζει το Σύνταγμα της Τουρκίας και, κυρίως, το Διεθνές και το Ευρωπαϊκό Δίκαιο, καθ' ό μέτρο τούτο επηρεάζει εν προκειμένω και την Έννομη Τάξη της Τουρκίας, λόγω των Ευρωπαϊκών της δεσμεύσεων κατά την, όποια έως σήμερα, ενταξιακή της πορεία και προοπτική.

II. Η διαχρονική πορεία εφαρμογής της Συνθήκης της Λωζάνης, αναφορικά με τις περί Μειονοτήτων διατάξεις της, από την Ελλάδα

Η ανάλυση του όλου κανονιστικού πλαισίου των περί Μειονοτήτων διατάξεων της Συνθήκης της Λωζάνης, η οποία προηγήθηκε,

επιτρέπει, με μεγάλη θεσμική αλλά και πολιτική ευχέρεια και ακρίβεια, την ως σήμερα αποτίμηση του κατά πόσον η Ελλάδα και η Τουρκία σεβάσθηκαν η μεν πρώτη τις υποχρεώσεις της έναντι της Θρησκευτικής Μειονότητας των Μουσουλμάνων της Δυτικής Θράκης, η δε δεύτερη τις υποχρεώσεις της έναντι της Εθνικής Μειονότητας των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης, των Πριγκηπονήσων και των Περιχώρων, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στην Τουρκία προ της 30ής Οκτωβρίου 1918. Ειδικότερα σε ό,τι αφορά την Μουσουλμανική Μειονότητα της Δυτικής Θράκης -η οποία, ας σημειωθεί, περιλαμβάνει και Πομάκους, καθώς και Ρομά- η Ελλάδα έχει συμπεριφερθεί κατά τρόπο πλήρως σύμφωνο με την Συνθήκη της Λωζάνης αλλά και με το Ευρωπαϊκό Δίκαιο και το εν γένει Διεθνές Δίκαιο, ως προς τα κάθε είδους Δικαιώματα των Μειονοτήτων, θρησκευτικά ή μη. Τα όσα δε ισχυρίζεται περί του αντιθέτου η Τουρκία, όσον αφορά τα ζητήματα αφενός των Μουφτιδών και, αφετέρου, του δικαιώματος αυτοπροσδιορισμού, είναι παντελώς έωλα, όπως προκύπτει, μεταξύ άλλων, και από τα εξής:

A. Το καθεστώς του Μουφτή

Το νομικό καθεστώς του Μουφτή διέπεται πλέον από τις διατάξεις των άρθρων 137 επ. του ν. 4964/2022 (ΦΕΚ, Α', 30.7.2022), με τις οποίες επήλθε ουσιαδής εκσυγχρονισμός της οργάνωσης και λειτουργίας των Μουφτειών Θράκης. Όπως συνέβαινε και κατά την προϊσχύσασα νομοθεσία, έτσι και κατά τις διατάξεις του άρθρου 143 παρ. 3 του ως άνω νόμου ο Μουφτής είναι δημόσιος υπάλληλος. Και μάλιστα δημόσιος υπάλληλος που κατέχει θέση προϊσταμένου γενικής διεύθυνσης.

1. Ειδικότερα, κατά τις προαναφερόμενες διατάξεις του ν. 4964/2022, ο Μουφτής διορίζεται με προεδρικό διάταγμα, εκδιδόμενο ύστερα από πρόταση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (άρθρο 156).

α) Του διορισμού αυτού προηγείται δημόσια προκήρυξη (άρθρο 151), σύνταξη καταλόγου υποψηφίων (άρθρο 152) και διατύπωση απλής αιτιολογημένης γνώμης –χωρίς συγκριτική αξιολόγηση– για τα προσόντα, κωλύματα, ασυμβίβαστα και την επάρκεια των υποψηφίων, από Συμβουλευτική Επιτροπή εκ 33 μελών, Ελλήνων πολιτών της Μουσουλμανικής Μειονότητας Θράκης (άρθρα 153-155). Ο Υπουργός Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων επιλέγει, κατά διακριτική ευχέρεια, εφόσον όμως αυτός έχει τα κατά νόμο προσόντα, τον Μουφτή μεταξύ των υποψηφίων, ως προς τους οποίους γνωμοδότησε η αρμόδια Συμβουλευτική Επιτροπή.

β) Ο Μουφτής δεν είναι μόνο θρησκευτικός λειτουργός. Είναι και δημόσιος λειτουργός, ο οποίος κατά τις διατάξεις του άρθρου 146 παρ. 8 έχει συγκεκριμένη δικαιοδοσία επί διαφορών που εισάγονται ενώπιόν του, εφόσον το ζητήσουν τα διάδικα μέρη αποδεχόμενα και την εφαρμογή του ιερού μουσουλμανικού νόμου για την επίλυσή τους. Πρόκειται, κυρίως, για διαφορές οικογενειακού και κληρονομικού δικαίου, ειδικότερα δε για διαφορές επί γάμων, διαζυγίων, διατροφών, εποπτειών, κηδεμονιών, χειραφεσίας ανηλίκων, ισλαμικών διαθηκών και εξ αδιαθέτου διαδοχής. Οι δικαιοδοτικές φύσεις αποφάσεις του Μουφτή πρέπει, για να παράγουν δεδικασμένο και εκτελεστικότητα, να κηρυχθούν προηγουμένως εκτελεστές από το Μονομελές Πρωτοδικείο της περιφέρειας όπου εδρεύει ο Μουφτής.

2. Από το γράμμα και το πνεύμα των προμνημονευόμενων διατάξεων προκύπτει ότι μεταξύ των άλλων αρμοδιοτήτων του - κατά βάση θρησκευτικής φύσης- ο Μουφτής εξακολουθεί ν' ασκεί, εντός της Ελληνικής Έννομης Τάξης, και δημόσιου δικαίου καθήκοντα. Και για την ακρίβεια καθήκοντα δικαιοδοτικής υφής - καθήκοντα «*ιεροδίκη*»- ανάλογα μ' εκείνα των τακτικών δικαστηρίων. Άρα, ως προς αυτά τα καθήκοντα ο

Μουφτής είναι όργανο του Ελληνικού Κράτους, το οποίο ασκεί δημόσια εξουσία.

α) Κατά τούτο ορθώς ο Μουφτής διορίζεται, επί θητεία (πενταετή), υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις των διατάξεων των άρθρων 143 επ. του ν. 4964/2022, κατά τ' ανωτέρω. Αυτό δε είναι απολύτως σύμφωνο με το Σύνταγμά μας, με το Ευρωπαϊκό Δίκαιο αλλά και με το Διεθνές Δίκαιο, το οποίο έχει καταστεί μέρος της Έννομης Τάξης μας. Πραγματικά, στην θεωρία αλλά και στην πράξη του Δημόσιου Δικαίου γίνεται καθολικώς δεκτό ότι τα όργανα του Κράτους, τα οποία ασκούν οιασδήποτε μορφής δημόσια εξουσία, διορίζονται από τις κατά νόμο οριζόμενες αρχές. Μόνο δε μέσω της πράξης διορισμού τούς εκχωρείται νομίμως το μέρος δημόσιας εξουσίας, το οποίο μπορούν ν' ασκήσουν. Συνακόλουθα, η πράξη διορισμού, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, αφενός οριοθετεί επακριβώς την έκταση της παραχωρούμενης στα όργανα αυτά δημόσιας εξουσίας και, αφετέρου, τα νομιμοποιεί ως προς την κατά το Σύνταγμα άσκησή της. Εκλογή οργάνων της Εκτελεστικής Εξουσίας και της Δικαστικής Εξουσίας είναι κατά το Σύνταγμά μας νοητή και επιτρεπτή, εκτός των νομικών προσώπων δημόσιου δικαίου που η αυτοδιοίκησή τους κατοχυρώνεται συνταγματικώς (π.χ. ΟΤΑ, ΑΕΙ), μόνο στο πλαίσιο οργάνωσης και λειτουργίας σωματειακής μορφής νομικών προσώπων δημόσιου δικαίου - κλασικό παράδειγμα οι Δικηγορικοί Σύλλογοι και άλλοι, ανάλογης υφής, επαγγελματικοί σύλλογοι - και νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου, αλλά μόνον εφόσον αποτελούν, σύμφωνα με το Σύνταγμα, μέρος του ευρύτερου Δημόσιου Τομέα.

β) Συνεπώς, κατά το Σύνταγμα εκλογή του Μουφτή από ένα είδος «*λαϊκής βάσης*» δεν είναι επιτρεπτή. Οι δε περί του αντιθέτου ισχυρισμοί της Τουρκίας είναι παντελώς αυθαίρετοι -ας μην παραβλέπεται το γεγονός ότι ούτε στην ίδια την Τουρκία

υπάρχει οργανωμένο καθεστώς εκλογής Μουφτή- πράγμα το οποίο σημαίνει, αυτοθρόως, ότι οι «εκλεγμένοι μουφτήδες» στην Ελληνική Θράκη δρουν παρανόμως, ήτοι εκτός των ρυθμίσεων του Ελληνικού Συντάγματος και της εκτελεστικής του νομοθεσίας, και επομένως δεν αναγνωρίζονται από το Ελληνικό Κράτος. Επιπλέον, οι ισχυρισμοί της Τουρκίας ότι η Ελλάδα πρέπει να προβεί, ως προς τον Μουφτή, σε πλήρη διαχωρισμό μεταξύ «*θρησκευτικού λειτουργού*» και «*ιεροδίκη*», όχι μόνο συνιστούν ωμή και παράνομη επέμβαση στο εσωτερικό της Ελληνικής Έννομης Τάξης και, κατά συνέπεια, στις αρμοδιότητες του Ελληνικού Κράτους. Αλλά, επιπροσθέτως, τυχόν αποδοχή τους θα οδηγούσε σε πλήρη σύγχυση ως προς τις αρμοδιότητες του Μουφτή, η οποία θ' απέβαινε εις βάρος αυτού τούτου του κοινού αισθήματος της Μουσουλμανικής Μειονότητας στην Ελληνική Θράκη, με ό,τι αυτό θα μπορούσε να συνεπάγεται για την ειρηνική διαβίωση στο εσωτερικό της Μειονότητας. Αυτή δε η τελευταία διαπίστωση καθιστά ακόμη πιο ύποπτη την εμμονή της Τουρκίας σε τέτοιες, παντελώς αβάσιμες, αιτιάσεις, όταν μάλιστα υπό το σημερινό καθεστώς του Μουφτή η κοινωνική ζωή της Μουσουλμανικής Μειονότητας στην Ελληνική Θράκη είναι απολύτως ομαλή και αρμονική, παρά τα κατά καιρούς θρασύτατα και εντελώς παράνομα «*απονενομημένα διαβήματα*» των τουρκικών αρχών και των «*φερέφωνών*» τους κυρίως εντός του τουρκικού Προξενείου Κομοτηνής.

Β. Το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι

Η Ελλάδα ενεργεί, πάντοτε, σύμφωνα με το ισχύον Σύνταγμα, το Ευρωπαϊκό Δίκαιο και το Διεθνές Δίκαιο και ως προς το ζήτημα της άσκησης του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι όσων μελών της Μουσουλμανικής Μειονότητας διεκδικούν, με προφανείς στοχεύσεις και δρώντας καταφανώς παρανόμως, την ίδρυση

σωματείων στην βάση της λεγόμενης «συλλογικής τουρκικής εθνικής ταυτότητας».

1. Συγκεκριμένα δε, τα αρμόδια όργανα της Ελληνικής Πολιτείας αποφασίζουν με βασικό γνώμονα την Συνθήκη της Λωζάνης, πρωτίστως με βάση την προαναφερθείσα πρόβλεψή της ότι ειδικώς η Μουσουλμανική Μειονότητα της Ελληνικής Θράκης είναι αμιγώς Θρησκευτική Μειονότητα. Επιπλέον, τα όργανα της Ελληνικής Πολιτείας λαμβάνουν υπόψη, ως άλλωστε οφείλουν, εν προκειμένω και όλες τις συνταγματικώς, αλλά και από πλευράς Ευρωπαϊκού και Διεθνούς Δικαίου, καθιερωμένες ρυθμίσεις, ως προς τους όρους και τις προϋποθέσεις της εν γένει άσκησης του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι. Γεγονός το οποίο, δυστυχώς, δεν θέλουν ν' αποδεχθούν και να κατανοήσουν ορισμένα μέλη της Μουσουλμανικής Μειονότητας που δεν μπορούν να κρύψουν τα πραγματικά τους κίνητρα. Δοθέντος ότι συμπεριφέρονται ως εάν δεν γνωρίζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των Ελλήνων Πολιτών εν γένει, όταν προσφεύγουν π.χ. ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου με αντικείμενο την άσκηση ουσιαστικών δικαιωμάτων, όπως είναι και το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι.

α) Την ακρίβεια της κατά τ' ανωτέρω διαπίστωσης καταδεικνύουν, μεταξύ άλλων, και οι διατάξεις του ν. 4491/2017, καθ' ό μέτρο τροποποίησαν και τις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 758 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Ειδικότερα, κατά τις διατάξεις του άρθρου 29 του ν. 4491/2017: «Στο τέλος της παραγράφου 1 του άρθρου 758 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας προστίθενται εδάφια ως εξής: “Η αίτηση ανάκλησης ή μεταρρύθμισης του πρώτου εδαφίου επιτρέπεται, επίσης, μετά την έκδοση οριστικής απόφασης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, με την οποία κρίνεται ότι η δικαστική απόφαση που δέχθηκε ή απέρριψε την αρχική αίτηση εκδόθηκε κατά παράβαση δικαιώματος που αφορά στον δίκαιο

χαρακτήρα της διαδικασίας που τηρήθηκε ή διάταξης ουσιαστικού δικαίου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, με την επιφύλαξη των όρων και περιορισμών που προβλέπονται στις επιμέρους διατάξεις της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου περί προστασίας της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της πρόληψης του εγκλήματος, της προστασίας της υγείας ή ηθικής και της προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων. Στην περίπτωση αυτή η αίτηση ασκείται μέσα σε προθεσμία ενενήντα (90) ημερών, η οποία αρχίζει από την ημερομηνία που καθίσταται οριστική η απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.”»

β) Και κατά την μεταβατική διάταξη του άρθρου 30 του ως άνω ν. 4491/2017: «*Η διάταξη του προηγούμενου άρθρου καταλαμβάνει και τις υποθέσεις, για τις οποίες έχει εκδοθεί οριστική απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου πριν από τη δημοσίευση του παρόντος, εφόσον δεν ορίζεται διαφορετικά και σύμφωνα με τους περιορισμούς της διάταξης της παραγράφου 2 του άρθρου 11 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και τις λοιπές διατάξεις της Σύμβασης αυτής, καθώς και τις διεθνείς συνθήκες. Στην περίπτωση αυτή η προθεσμία άσκησης της αίτησης ανάκλησης ή μεταρρύθμισης είναι ένα (1) έτος από τη δημοσίευση του παρόντος.*»

2. Οι διατάξεις αυτές των άρθρων 29 και 30 του ν. 4491/2017 ικανοποιούν πλήρως και τις απαιτήσεις εκτέλεσης, στο ακέραιο, των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, οι οποίες εκδόθηκαν μετά τις προσφυγές π.χ. του «*Συλλόγου Μειονότητας Ν. Έβρου*», του «*Πολιτιστικού Συλλόγου Τούρκων Γυναικών Νομού Ροδόπης*» και της «*Τουρκικής Ένωσης Ξάνθης*», που αφορούσαν απορρίψεις των αρμόδιων Ελληνικών αρχών αναφορικά με την σύσταση αντίστοιχων σωματειακών ενώσεων. Πρόκειται για τις αποφάσεις, κατά σειρά, ΕΔΔΑ, Bekir-Ousta κατά Ελλάδας, 11.10.2007, ΕΔΔΑ, Emin κ.ά. κατά

Ελλάδας, 27.3.2008 και ΕΛΔΑ, Tourkiki Enosi Xanthis κ.ά. κατά Ελλάδα, 27.3.2008. Υπό τα δεδομένα των διατάξεων των άρθρων 29 και 30 του ν. 4491/2017, οι προμνημονευόμενες ενώσεις αποκτούν, μετά την έκδοση των προαναφερόμενων αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το δικαίωμα κατάθεσης αίτησης ανάκλησης ή μεταρρύθμισης των προηγούμενων εις βάρος τους δικαστικών αποφάσεων, υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις των διατάξεων της νέας παρ. 1 του άρθρου 758 του ν. 4491/2017. Είναι φανερό, πάντα υπό το φως των προαναφερόμενων διατάξεων των άρθρων 29 και 30 του ν. 4491/2017, ότι το εν προκειμένω αρμόδιο δικαστήριο θα κρίνει τις αιτήσεις αυτές με βάση τις ακόλουθες νομοθετικές προβλέψεις:

α) Κατά πρώτο λόγο το δικαστήριο θα λάβει υπόψη του ότι οι κάθε είδους αρμόδιες Ελληνικές αρχές, κατά την εξέταση των αιτήσεων και για την σύσταση τέτοιων ενώσεων, νομιμοποιούνται αλλά και υποχρεούνται να ελέγξουν, φυσικά με ειδικώς αιτιολογημένη κρίση, αν και κατά πόσον οι αιτήσεις αυτές είναι σύμφωνες και με τις διατάξεις του εδ. α' της παρ. 2 του άρθρου 11 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, κατά τις οποίες: *«Η άσκησης των δικαιωμάτων τούτων δεν επιτρέπεται να υπαχθή εις ετέρους περιορισμούς πέραν των υπό του νόμου προβλεπομένων και αποτελούντων αναγκαία μέτρα εν δημοκρατική κοινωνία, δια την εθνικήν ασφάλειαν, την δημοσίαν ασφάλειαν, την προάσπισιν της τάξεως και πρόληψιν του εγκλήματος, την προστασίαν της υγείας και της ηθικής, ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων».*

β) Και κατά δεύτερο λόγο το δικαστήριο υποχρεούται, κατά τις διατάξεις του άρθρου 30 του ν. 4491/2017, να κρίνει τις σχετικές αιτήσεις και υπό το φως των δεσμεύσεων, οι οποίες

προκύπτουν από άλλες «*Διεθνείς Συνθήκες*», όπως είναι για την Ελληνική Θράκη κατ' εξοχήν η Συνθήκη της Λωζάνης.

β1) Οποσδήποτε δε βαρύνουσα σημασία κατά την διαμόρφωση της ως άνω δικαστικής κρίσης έχουν οι προβλέψεις της Συνθήκης της Λωζάνης, κατά τις οποίες -όπως ήδη διευκρινίσθηκε- η Μουσουλμανική Μειονότητα της Ελληνικής Θράκης είναι αμιγώς «*Θρησκευτική*» και κατ' ουδένα τρόπο «*Εθνική*». Τούτο σημαίνει, μεταξύ άλλων, και ότι το κατά περίπτωση αρμόδιο δικαστήριο δεν έχει δικαιοδοσία να εγκρίνει την σύσταση σωματείων, τα οποία αποβλέπουν, αμέσως ή και εμμέσως, στην αναγνώριση δήθεν «*τουρκικής μειονότητας*» οιασδήποτε μορφής, στην Ελληνική Θράκη. Αφού κάτι τέτοιο έρχεται σ' ευθεία αντίθεση με τις διατάξεις της Συνθήκης της Λωζάνης που, όπως προεκτέθηκε, εμμέσως πλην σαφώς απαγορεύουν την θεσμική «*μετάπτωση*» της αμιγώς Θρησκευτικής Μουσουλμανικής Μειονότητας σε Εθνική, π.χ. Τουρκική.

β2) Επιπροσθέτως, η κατά τ' ανωτέρω δικαστική οπτική, αναφορικά με τον πλήρη σεβασμό της Συνθήκης της Λωζάνης ως προς τις Μειονότητες, συμβαδίζει με το γράμμα και το πνεύμα των ως άνω διατάξεων του άρθρου 11 παρ. 2 εδ. α' της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Και τούτο, αφενός διότι η αναφορά στα «*αναγκαία μέτρα εν δημοκρατική κοινωνία*» περιλαμβάνει, αναμφιβόλως, τον αδιάσπαστο σεβασμό του Διεθνούς Δικαίου εν συνόλω -επομένως και της Σύμβασης της Λωζάνης- δοθέντος ότι, *e contrario*, δημοκρατική κοινωνία δεν υφίσταται όπου δεν διασφαλίζεται ο πλήρης σεβασμός του Διεθνούς Δικαίου. Και, αφετέρου, διότι και μόνον η αναγνώριση «*Τουρκικής*» -ήτοι «*Εθνικής*»- Μειονότητας, κατά προφανή παραβίαση της Συνθήκης της Λωζάνης, είναι ικανή να οδηγήσει σε περιστολή της προστασίας «*των δικαιωμάτων*

και ελευθεριών τρίτων», οι οποίοι, με βάση την Συνθήκη της Λωζάνης, επιδιώκουν να υπερασπισθούν την ιδιότητά τους ως μελών της αμιγώς Θρησκευτικής Μουσουλμανικής Μειονότητας.

Επίλογος

Στην διαδρομή των 100 και πλέον χρόνων από την ενσωμάτωσή της στον Εθνικό μας Κορμό, η Ελληνική -και Ευρωπαϊκή πλέον- Θράκη εξελίσσεται ως το πεδίο εκείνο, όπου η Τουρκία κάνει, δυστυχώς αδιαλείπτως, πραγματική «*επίδειξη*» της περιφρόνησής της προς το Διεθνές και το Ευρωπαϊκό Δίκαιο, αμφισβητώντας προκλητικώς την αλήθεια και εγείροντας, συνεχώς, νέα ζητήματα θεσμικώς και πολιτικώς αδιανόητων διεκδικήσεων.

A. Ιδίως δε κατά την τρέχουσα περίοδο, η Ελληνική Θράκη υφίσταται, και αυτή, ορισμένες από τις συνέπειες των σχεδόν γραφικών -πλην όχι λιγότερο επικίνδυνων- «*σουλτανικών*» φαντασιώσεων του τούρκου Προέδρου Ρεϊτζέπ Ταγίπ Ερντογάν. Ταυτοχρόνως όμως -και εν πολλοίς χάρη στο απaráμιλλο φρόνημα, με το οποίο όλα αυτά τα δύσκολα χρόνια αντιμετώπισαν αποτελεσματικώς την τουρκική προκλητικότητα οι κάτοικοι της Ελληνικής Θράκης, και μάλιστα ανεξαρτήτως Θρησκεύματος- η περιοχή αυτή αναδεικνύεται και σε πεδίο Εθνικής έμπνευσης, σε ό,τι αφορά την υπεράσπιση των Εθνικών μας Θεμάτων και, επέκεινα, των Εθνικών μας Δικαίων έναντι των ιταμών προκλήσεων της Τουρκίας. Βασική Εθνική Θέση μας είναι και το ότι η Συνθήκη της Λωζάνης του 1923 -και όλες οι μεταγενέστερες, κάθε μορφής, εκτελεστικές της ρυθμίσεις- δεν επιδέχονται, καθ' οιονδήποτε τρόπο, αναθεώρηση ή τροποποίηση. Άρα, το σύνολο των ρυθμίσεων της Συνθήκης της Λωζάνης αποτελούν -και θ' αποτελούν και στο μέλλον- το συμπαγές θεσμικό και πολιτικό θεμέλιο των σχέσεων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, τόσο ως προς τα μεταξύ τους σύνορα όσο και ως προς όλα τα επιμέρους ζητήματα, τα οποία εμπίπτουν στο κανονιστικό τους πλαίσιο. Εφόσον δε καταστεί αναγκαίο, η Τουρκία

θα πάρει την δέουσα απάντηση όχι μόνο στα Διεθνή και Ευρωπαϊκά Fora, αλλά και «*επί του πεδίου*». Οι Ένοπλες Δυνάμεις μας το αποδεικνύουν καθημερινά.

Β. Όμως, η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Διεθνής Κοινότητα δεν επιτρέπεται να παραμένουν απαθείς μπροστά σε αυτή την επίδειξη προκλητικότητας από την πλευρά της Τουρκίας και στην Ελληνική Θράκη. Άλλωστε, η προκλητικότητα αυτή δεν αφορά μόνο την Ελλάδα, δοθέντος ότι προσβάλλει ευθέως τόσο το Ευρωπαϊκό όσο και το Διεθνές Δίκαιο. Κατ' εξοχήν δε η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει χρέος ν' αντιληφθεί, ότι η κατά τ' ανωτέρω ωμή παραβίαση της Συνθήκης της Λωζάνης -και του Διεθνούς Δικαίου εν γένει- αφορά Έλληνες αλλά και, ταυτοχρόνως, Ευρωπαίους Πολίτες. Αν σε αυτά προστεθεί και το ότι η Τουρκία κατέχει, επί 50 σχεδόν χρόνια, το ένα τρίτο του εδάφους της Μαρτυρικής Κύπρου -ήτοι του εδάφους πλήρους Κράτους-Μέλους της Διεθνούς Κοινότητας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης- επίσης κατά προκλητική παράβαση κάθε έννοιας του Διεθνούς Δικαίου, γίνεται αυτονοήτως αντιληπτό γιατί ιδίως η Ευρωπαϊκή Ένωση, αφήνοντας την παθητική ως τώρα στάση της, πρέπει να προχωρήσει αμέσως στην επιβολή αυστηρών κυρώσεων εναντίον της Τουρκίας. Μάλιστα δε επειδή, εν ονόματι της πεμπτουσίας της Διεθνούς Νομιμότητας, δεν νοείται επιλεκτική εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου, όπως -ορθώς και δικαίως- επιβάλλονται αυστηρές κυρώσεις στην Ρωσία για την εξίσου βάρβαρη εισβολή της στην Ουκρανία, το αυτό πρέπει να συμβεί με την Τουρκία για την συνολική, κατά τ' ανωτέρω, προκλητική συμπεριφορά της εις βάρος όχι μόνο της Ελλάδας και της Κύπρου αλλά, κατ' αποτέλεσμα, και εις βάρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και της Διεθνούς Κοινότητας.»